

01/07/2024

077-5006206

052-6885006

התיישנות עבירות ועונשים במשפט פלילי

המשפט הפלילי מעגן בתוכו את דוקטרינת התיישנות שמטרתה לסיים דיונים בהליכים פליליים בהן חלף זמן רב ממועד העבירה. למה נועד חוק התיישנות? על מי הוא מגן? מהו זמן התיישנות עבור כל אחת מן העבירות הפליליות והעונשים בצידן? וכיצד "עוקפת" המשטרה את סייג התיישנות והופכת כל עבירת פשע או עוון לכזו שלא מתיישנת לעולם? עו"ד אסף דוק מסביר.

טעמו של חוק התיישנות במשפט הפלילי הינו פרוצדוראלי ומטרתו היא להשליט יציבות וסדר בחברה. למעשה, חרף הזמן הרב שעבר מעילת התביעה ועד להגשתה מנוגד לעיקרון בו מצדדים אנשי החוק והסדר, שחותר לסיום הדיונים וההתעסקות בנושא.

האם חוק התיישנות פועל לטובת האדם המועמד לדין?

בנוסף למטרתו של החוק, העולה בקנה אחד עם השלטת הסדר והיציבות בעולם המשפט, הוא מיטיב עם האדם המועמד לדין. העיקרון שעומד מאחורי החוק מושתת על הרציונל כי כאשר חולף פרק זמן ארוך מעת ביצוע העבירה, נשלל מהתובע כוחו המשפטי כנגד הנתבע. במילים אחרות, ניתן לראות את התיישנות כמעין חסינות עבור הנתבע.

לכל כלל יש יוצא מן הכלל

כמו בכל חוק, ישנם חריגים המונעים את התבצעותו. בסעיף 8 לחוק התיישנות נמצא החריג הראשון, בו מתואר כי כאשר "נעלמו מן התובע העובדות המהוות את עילת התובענה, מסיבות שלא היו תלויות בו ושאינן בזהירות סבירה לא יכול היה למנוע אותן, תתחיל תקופת התיישנות ביום שבו נודעו לתובע עובדות אלה".

מה הכוונה לעילת התביעה?

עילת התביעה מהווה את מועד התביעה הקונקרטי הנמצא בידי התובע, בו הוא יכול ורשאי להגיש את התביעה. כאשר התובע לא מודע לעילת התביעה ולעובדות הנוגעות אליה, החוק קובע את החריג שצוין. חריג נוסף המצוין בחוק התיישנות דן במצבים של ליקוי שכלי או נפשי: "בחישוב תקופת התיישנות לא יבוא במניין הזמן שבו התובע לא היה מסוגל לדאוג לענייניו מחמת ליקוי נפשי או שכלי, זמני או קבוע, ולא היה עליו אפטרופוס". במידה ולתובע הלקוי בנפשו או בשכלו היה אפטרופוס - "לא יבוא במניין הזמן שבו טרם נודעו לאפטרופוס העובדות המהוות את עילת התובענה".

לענייננו - כיצד החוק פועל במקרים פליליים?

על פי סעיף 9 לחוק סדר הדין הפלילי, במידה ועברו עשרים שנה או יותר מביצוע פשע שדינו מיתה או מאסר עולם, אין להעמיד אדם לדין. בעבירות מסוג פשע אין להעמיד לדין במידה ועברו עשר שנים. ובעבירות מסוג עוון אין להעמיד לדין במידה ועברו 5 שנים. ובעבירות מסוג חטא אין להעמיד לדין אם עברה שנה אחת בלבד.

יחד עם זאת, ישנן עבירות שאין בהם התיישנות; למשל, בחוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם ובחוק בדבר מניעתו וענישתו של פשע השמדת עם. בנוסף, אין התיישנות בעבירות רצח ובניסיון רצח (סעיפים 300 ו-305 לחוק העונשין) ובעבירה הקשורה לסעיף 499 לחוק העונשין הנוגעת לקשירת קשר עם אדם לשם ביצוע פשע או עוון.

01/07/2024

077-5006206

052-6885006

סעיף 9 (ג) לחוק ההתיישנות קובע כי בעבירות פשע ועוון יתחיל מניין תקופת ההתיישנות מחדש מיום ההליך האחרון בחקירה, מיום הגשת כתב האישום, או מיום ההליך האחרון בבית המשפט. משמעות הדברים היא אפשרות הארכה של תקופת ההתיישנות כמעט ללא גבול בכל פעם המשטרה מבצעת **פעולת חקירה** בתיק פלילי. בדרך זו, לא מעט פעמים "עוקפת" המשטרה את סייג ההתיישנות והופכת כל עבירת פשע או עוון לכזו שלא מתיישנת לעולם.

ומה בדבר התיישנות בעונשים?

על פי סעיף 10 לחוק ההתיישנות, יש לחדול מביצוע העונש אם ביום פסק הדין עברו עשרים שנה מביצוע עבירת פשע. החוק מוסיף כי יש לחדול מביצוע עונש בעבירות עוון אם מיום פסק הדין חלפו עשר שנים, או שלוש שנים בעבירות חטא.

כיצד החוק מתייחס להתיישנות הרשעות?

התיישנות של הרשעות נידונה בחוק המרשם הפלילי ותקנות השבים, התשמ"א-1981. על פי סעיף 14 לחוק זה, תקופת התיישנות של הרשעה היא שבע שנים, אך במידה והוטל עונש מאסר מספר השנים משתנה בהתאם עד למקסימום של חמש-עשרה. תקופת ההתיישנות של הרשעה למשך שלוש שנים נוגעת לעבירה שעבר קטין, וגם כאן התקופה מתארכת במידה והוטל עונש מאסר.

כפי שצוין, טענת ההתיישנות נוגעת לשאיפתם של אנשי החוק והסדר למנוע דיוני סרק בנושאים שחלפו זמנם. עם זאת, יש לציין כי כל מקרה מאופיין במשתנים ובקריטריונים מגוונים שאותם יש לבחון לעומק. על כן, יש להיוועץ עם עורך דין פלילי בעל ידע מקיף ונרחב בנושא בכדי לקבל הערכה בנוגע לטענת ההתיישנות.